

1 Beproeving Genesis 2,7-9; 3,1-7; Mattheus 4,1-11: Overweging 1 maart 2020; Theo Brock

De veertigdagentijd, waarvan we vandaag de eerste zondag vieren, verwijst naar de veertigjarige zwerftocht van het Joodse volk door de woestijn en ook naar de veertig dagen die Jezus in de woestijn doorbracht om zich te bezinnen. Een periode van confrontatie met eenzaamheid en op jezelf teruggeworpen zijn...een periode ook waarin geleerd wordt met beproevingen om te gaan. Het is dan ook niet toevallig dat beide lezingen van deze zondag draaien om het thema beproeving. De eerste lezing brengt ons bij Adam en Eva in het Aards Paradijs, ook de tuin van Eden genoemd. Deze tuin staat voor de ideale, harmonische wereld die God de mens heeft toebedacht. Adam en Eva mogen die tuin naar eigen inzicht gebruiken. Er is slechts één boom waarvan ze de vruchten niet mogen eten: de boom van kennis van goed en kwaad. Hiermee wordt met beeldende taal uitgedrukt dat de mens een mooi leven kan leiden, maar dat hij niet moet proberen de plaats van God in te nemen. Kennis van goed en kwaad betekent namelijk kennis van alles, en kennis van alles betekent al-macht.

De begeerte naar invloed en macht is helaas een niet te onderdrukken drijfveer bij mensen. Niets menselijks is Adam en Eva vreemd. In het Bijbelverhaal kunnen Adam en Eva de verleiding dan ook niet weerstaan om van de boom van kennis te eten. Als ze dat doen, gaan ze niet dood maar gaan hun ogen open, zoals overigens de slang voorspeld had. Eerlijk gezegd kan ik wel begrip opbrengen voor de stap van Adam en Eva om over de grenzen van de paradijselijke beschutting te willen kijken. Het zich willen emanciperen, het zich vrij willen maken van belemmeringen, is denk ik een kenmerkend streven van bewuste, ondernemende mensen. Maar toch, er sterft iets als Adam en Eva het Aards Paradijs verlaten, namelijk hun onschuld, hun onbedorvenheid, hun niets op het geweten hebben. Door het afleggen van onschuld wordt dan wel keuzevrijheid mogelijk, maar dit brengt ook de last van het dragen van verantwoordelijkheid. Keuzes maken en je niet altijd schuldig maken en voelen, valt niet altijd mee. De mens beseft hierdoor wie hij eigenlijk is, kwetsbaar en naakt. Zo bezien is het paradijsverhaal een rijk verhaal. Het stelt wezenlijke vragen. Hoeveel vrijheid heb ik als mens? Hoe verhoudt mijn vrijheid zich tot goed en kwaad? Mag God een grens stellen of is dit geheel onze eigen verantwoordelijkheid?

Zijn wij in staat de morele verantwoordelijkheid te dragen voor alle keuzes die sociaaleconomisch, medisch en technologisch mogelijk zijn? In de Bijbel wordt de mens dus neergezet als iemand die in vrijheid kan kiezen, maar ook worden we als kwetsbare en naakte mensen in dit boek steeds weer aangespoord om onze verbondenheid met God, die de bron van Liefde is, niet te verliezen. Dat brengt me bij de evangeliëlezing. In de evangeliëtekst van vandaag lezen we dat Jezus vervuld van de heilige Geest naar de woestijn wordt gevoerd om bij God en bij zichzelf te rade te gaan. Blijkbaar moet ook Jezus ervaren dat er keuzes gemaakt moeten worden en dat zijn leven als mens kwetsbaar is. De evangeliëtekst van vandaag volgt op die van de doop van Jezus in de Jordaan door Johannes, een tekst die ruim een maand geleden aan bod is gekomen. Die doop markeert het moment waarop Jezus in de openbaarheid treedt, het begin van zijn onderricht van de apostelen, het begin van zijn weg onder ons. Echter, deze doop in de Jordaan markeert tevens het begin van zijn lijdensweg naar het kruis. Hij heeft dus genoeg om over na te denken, en waar kan dat beter dan in de woestijn. Jezus staat op een tweesprong in zijn leven. Hij moet kiezen tussen de makkelijke en de moeilijke weg. Een moment bij uitstek voor de duivel om Jezus op de proef te stellen. Jezus heeft veertig dagen gevestigd in de woestijn om zich te bezinnen over zijn moeilijke levensopdracht, en moet dus wel honger hebben.

Op dat moment slaat de duivel toe met zijn eerste beproeving. Hij zegt: "Als u de Zoon van God bent, zeg dan dat deze stenen brood worden". Met andere woorden gebruik de macht die je 2 gegeven is voor eigen voordeel. Om met Bertold Brecht te spreken, eerst het eten en dan de moraal. Dat is de bekoring van het egoïsme. Het is kiezen voor een leven van hebben in plaats van zijn. Jezus gaat niet

met de duivel in discussie maar zegt: “De mens zal niet leven van brood alleen”. Met andere woorden, we mogen bezitten, we mogen een zekere welvaart hebben en daarvan genieten, maar we mogen hiervan geen slaaf worden. Je kunt je welzijn niet ophangen aan materieel bezit. Welzijn houdt ook in dat je aandacht hebt voor zingeving en stilstaat bij de normen en waarden die je leven betekenis geven. De tweede beproeving van de duivel is de bekoring van ijdelheid, populisme en zelfoverschatting. ‘Spring als een stuntman van de top van de tempel en laat je opvangen door engelen’. Bij deze bekoring wordt Jezus als uitverkorene verleid tot effectbejag. Bij deze bekoring wordt door de verleider ook het argument van voor-wat-hoort-wat in stelling gebracht; aanbidden van God als een verzekering voor zijn bescherming. Waarachtig geloof stelt echter nooit eisen aan God, maar heeft juist genoeg aan vertrouwen in zijn inspiratie. Goddelijke inspiratie die ons op het spoor zet van naastenliefde en zo zin en richting geeft aan ons bestaan. Een waarachtig bestaan zonder onszelf te verliezen in uiterlijke schijn. Jezus antwoordt de duivel dan ook “U zult de Heer uw God niet op de proef stellen”.

De laatste beproeving waarmee de duivel Jezus probeert te verleiden is de bekoring van macht over medemensen. De duivel laat hem alle koninkrijken van de wereld zien en biedt Jezus alle macht en roem in ruil voor aanbidding. In feite vraagt de duivel om omwille van macht afstand te doen van zowel God als van een respectvolle relatie met andere mensen. Jezus laat zich echter geen zand in de ogen strooien en antwoordt dat er geschreven staat: “De heer uw God zult u aanbidden en Hem alleen dienen”. Jezus kiest dus niet voor macht, maar voor het gezag van dienstbaarheid. Ook ons wordt een spiegel voorgehouden. Gebruiken wij de kennis, talenten en invloed die wij hebben in positieve zin om de Blijde Boodschap uit te dragen? Zijn ook wij bereid de weg te gaan van dienstbaarheid? Misschien is wel het meest opvallende aan de drie duivelse bekoringen dat ze zo menselijk zijn. Jezus ondergaat dezelfde basisbekoringen waarmee iedere mens te maken heeft. Het kenmerk van een bekoring is dat we er altijd wel iets aanlokkelijks in herkennen. De instinker is dat in een bekoring het kwaad zich heeft vermomd als het goede. In dit opzicht is het opvallend dat de duivel de Bijbel goed lijkt te kennen. De duivel gebruikt uit hun verband gerukte Bijbelteksten als hij Jezus op de proef stelt. Dat betekent dus dat we niet iedereen kunnen vertrouwen die met geïsoleerde stellingen uit de Bijbel schermt, zeker niet als die woorden worden gebruikt om het eigen gelijk te bevestigen of daden goed te praten. De Bijbellezingen van vandaag verschaffen voldoende stof tot nadenken. Zo bezien worden wij aan het begin van de veertigdagentijd ook de woestijn ingestuurd, om er te zoeken naar onze ziel en bezieling; om op het spoor te komen wat echt belangrijk is in ons leven. Ook de komende zondagen van de veertigdagentijd zullen we aangespoord worden om dingen los te laten waarin we vastgeroest zitten, en om vernieuwd op weg te gaan. Een weg die leidt naar een betere wereld voor iedereen, een wereld die doet denken aan de hof van Eden, de ideale, harmonische wereld die God de mens had toebedacht. Ik wens U een goede tocht naar Pasen.